

engagement as experts or consultants, and promotes academic mobility and better employment prospects.

Bibliography

1. М.В. Братко, Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць 2014. № 22 р. С. 15-21.

2. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

3. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності, затверджені рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, 2019 року. URL: <https://naqa.gov.ua>.

4. Реформа освіти та науки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>.

5. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Лист МОН №1/9-565 від 26.10.2017 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe9d9b7112.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-28>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОЯВИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВИТИ: ПРОБЛЕМА БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ

Василішин С. І.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Освіта та наука є надважливими складовими успішної нації та запорукою передачі надбань, традицій та знань із покоління в покоління. Нині, у процесі боротьби з російською військовою агресією, для України постав історичний шанс стати повноправним членом Європейського Союзу, що неминуче трансформує геополітичний, економічний, культурний та соціальний, і, як наслідок – освітній та науковий простір нашої держави.

Саме тому особливо актуальним є максимальна імплементація міжнародних освітніх практик, зокрема у сфері забезпечення академічної доброчесності всіх учасників освітнього процесу. Ця проблема є надто нагальною для системи вищої освіти, яка перебуваючи у процесі постійних трансформацій, на превеликий жаль, ще зберегла частку радянських проявів та ментальних поглядів на, здавалось би, прості питання – «Що є погано?», а «Що є добре?» у морально-етичних та суто академічних аспектах освітнього процесу.

Проблематика дотримання академічної доброчесності – це мейнстрим та тренд сьогоденної освіти та науки в Україні. За останні роки на рівні держави було схвалено низку законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які визначають особливості виявлення та запобігання проявам академічної недоброчесності в освітньому середовищі. Революційним у позитивному сенсі стало утворення у 2015 р. Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, завдяки чому сфера академічної доброчесності набула нового поштовху у середовищі освітян та науковців.

Маючи в арсеналі численні приклади кращих практик, змістовно сформовані законодавчі та локальні нормативно-правові акти, все ж дискусійним, а інколи «болючим» питанням залишається застосування механізмів відповідальності за прояви академічної недоброчесності, особливо у сфері вищої освіти.

Опираючись особистий досвід та тривалий час спілкуючись зі здобувачами у якості гаранта освітньої програми, можу підкреслити, що основними проявами академічної недоброчесності у середовищі здобувачів є списування; навмисний чи ненавмисний плагіат, фальсифікація, фабрикація, рерайт та, особливо, компіляція під час підготовки курсових чи дипломних (кваліфікаційних) робіт. І характерним є те, що лєвова частка здобувачів із певною мірою спокою повідомляє, що користувалась і продовжує користуватись певними інструментами, наведеними вище. На моє запитання «А що спонукає вас і дали списувати, компілювати чи рерайтити?», я переважно отримував майже однозначну відповідь: «А що нам за це буде?». І це питання, і всі окреслена проблема, на мою думку, є і філософським, і морально-етичним і педагогічним одночасно.

З формальної точки зору інструментами відповідальності за порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти є потворне складання певного контрольного заходу; повторне вивчення відповідної дисципліни; позбавлення академічної стипендії чи інших пільг; відрахування із закладу освіти тощо.

Проте, аналізуючи тенденції у царині відповідальності за прояви академічної недоброчесності на український університетських теренах,

зокрема за результатами акредитацій освітніх програм, повною мірою можу відмітити певну декларативність і мінімальну дієвість даного «санкційного» списку.

Справедливо замислююся – а в чому ж причина інертності, формальності та низької ефективності механізмів відповідальності за порушення академічної доброчесності? На мою думку, головною є проблема пошуку балансу інтересів між університетом, здобувачем, батьками та суспільством і державою загалом. Всі ці інтереси є різновекторними та певною мірою суперечливими. На жаль, часто так складається, що університет у змаганні за бюджетне фінансування, ставки для викладачів та жазі наповнити спеціальний фонд у прямому сенсі «бореться» за кожного здобувача. І у цьому контексті про жодну якість освіти говорити неможливо. З іншого боку, суспільний стереотип про вирішальну роль диплому про вищу освіту як «щасливий квиток» в успішне життя породило десятки тисяч здобувачів з низьким рівнем знань, які, інколи навіть не маючи намір відвідати бодай одне заняття, просто вступають до університету, щоб отримати той самий диплом. Друга група здобувачів відвідує заняття, проте не бажає витратити час на бібліотеки чи пошук перевірених даних – все набагато простіше, якщо під рукою є Google чи GPT. Звичайно (на превелике щастя!) є і третя група здобувачів, які дійсно навчаються і знають ціну інвестицій у вигляді своїх зусиль під час навчання, особливо при роботі з джерелами інформації на засадах доброчесності.

Проте, на перший план мають вийти саме інтереси суспільства, яке має довіряти системі вищої освіти як невід'ємній складовій українського європейського майбутнього. І саме посилення відповідальності за прояви академічної недоброчесності має стати основним драйвером зростання такої довіри до української вищої освіти як всередині держави, і на міжнародному рівні. Ця відповідальність має стосуватися всіх учасників освітнього процесу, а її розуміння має закладатися в основи виховання дітей ще у початковій та середній школі. Зрештою, є шанс сформувати покоління із високим рівнем морально-етичних принципів, суспільно свідомих громадян, які, хоча б на рівні написання академічних текстів чи в студентській аудиторії, які б на питання «Чи можна списувати чи видавати чужі думки як свої?», ствердно відповідали – «Ні». І розуміли, що відповідальність за таке списування чи плагіат перевищує ті короточасні вигоди, оцінки чи заліки, які вони отримали.